Karagöz, Mektup ve Dilekçede Okumayı Yönetme

TDE2.1. "Bir Diyeceğim Var!" temasında ele alınan metinlerde okumayı yönetebilme.

HATIRLAYALIM

- Okumayı yönetme; metin türünün (geleneksel tiyatro, mektup, dilekçe) özelliklerine göre okuma amacını belirleme, akışı takip etme ve anlama düzeyini denetleme üstbilişsel sürecidir.
- Karagöz oyunu; giriş (mukaddime), söyleşme (muhavere), asıl oyun (fasıl) ve bitiş olmak üzere dört bölümden oluşur; Karagöz halkı ve sağduyuyu, Hacivat ise medrese aydınını temsil eder.
- Mektup samimi duyguları muhataba aktaran hitapla başlayan bir türken; dilekçe kamu kurumlarına yasal talep veya şikâyeti bildiren, katı biçimsel kuralları olan resmi bir metindir.

1 EŞLEŞTİRME

Sol sütundaki Karagöz bölümlerini sağ sütundaki işlevleriyle eşleştiriniz.

1	2	3	4
1. Mukaddime	2. Muhavere	3. Fasıl	4. Bitiş
Giriş & Gazel	Karagöz-Hacivat Atışması	Asıl Oyun & Yan Tipler	Kapanış & Af Dileme

b 1. Mukaddime (Giriş)

d 2. Muhavere (Söyleşme)

c 3. Fasıl (Asıl Oyun)

a 4. Bitiş

a) Kusurlar için af dilenip bir sonraki oyunun duyurulduğu kapanış bölümü
b) Hacivat'ın semai okuyarak perdeye gelip perde gazelini okuduğu ilk bölüm
c) Oyuna yan tiplerin katıldığı ve asıl olay örgüsünün sergilendiği bölüm
d) Karagöz ile Hacivat arasında yanlış anlamalara dayanan mizahi atışma

2 KISA CEVAP

Karagöz oyununda tasvirleri perde arkasında oynatan ve kişileri seslendiren halk sanatçısına ne ad verilir?

ŞEYH KÜŞTERİ MEYDANI PERDE DÜZENEĞİ

Beyaz Perde (Ayna)	Hayalî (Hayalbaz)
Işık arkadan vurur	Tüm seslendirme & taklit
Tasvirler yansıtılır	Yardak ile müzik icrası

Hayalî (Hayalbaz) adı verilir.

3 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Karagöz oyununda Hacivat ile Karagöz arasındaki dil çatışmasının temel gerekçesini yazınız.

Biri aydın ve süslü dili, diğeri halkın sağduyulu ve yalın dilini temsil eder.

4 ÇOKTAN SEÇMELİ

Karagöz oyununda Hacivat'ın 'Kuzum Karagöz'üm gel hasbihâl edelim' sözüne Karagöz'ün 'Ne, senin bakkal İshak'ın kelini mi dövelim?' cevabı hangi mizahi ögeye dayanır?

GÖLGE OYUNU DİYALOG VE MİZAH YAPISI

Hacivat (Aydın Dili)	Karagöz (Halk Sağduyusu)
Kuzum Karagöz'üm, gel hasbihâl edelim...	Bakkal İshak'ın kelini mi dövelim? (Yanlış Anlama)

A) Ağır bir ilmi ve felsefi tartışmaya
B) Sözlerin yanlış anlaşılmasına dayalı güldürüye
C) Karagöz'ün yabancı terimleri kusursuz bilmesine
D) Dilekçe türünün resmi yazışma kurallarına

5 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Karagöz, mektup ve dilekçe metinlerinin özelliklerine dair ifadeleri Doğru (D) veya Yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

METİN TÜRLERİ VE OKUMA AMAÇLARI

Karagöz	Mektup	Dilekçe
Mizah & Eleştiri	Duygu Paylaşımı	Resmi Başvuru
Seyirlik Sanat	Samimi Hitap	Yasal Hak Arama

	D	Y
Geleneksel Türk gölge oyununda perdeye 'Şeyh Küşteri Meydanı' adı da verilir.	☑	☐
Dilekçede hitap edilen kurum adı en alta, imza ve adres ise en üste yazılır.	☐	☑
Edebi mektuplar dönemin sanat ve düşünce tartışmalarını yansıtan belgelerdir.	☑	☐
Karagöz metnini okurken tiplerin toplumsal tabakasını dikkate almak gerekmez.	☐	☑

6 KISA CEVAP

Bir metni okurken okuma amacını belirleme ve anlama düzeyini denetleme sürecine ne denir?

Okumayı yönetme (üstbilişsel okuma) adı verilir.

7 TABLOYU TAMAMLA

Tabloda verilen metin türlerini, iletişim amacını ve yapısal özelliklerini inceleyerek boş hücreleri tamamlayınız.

Metin Türü	Temel İletişim Amacı	Yapısal Özelliği / Bölümleri
Karagöz Oyunu	Toplumsal tipleri güldürürken düşündürmek	Mukaddime, Muhavere, Fasıl, Bitiş
Özel Mektup	Kişisel duygu ve haberleri muhataba aktarmak	**Hitap, giriş, gelişme, sonuç, tarih ve imza**
Resmi Dilekçe	**Bir kamu kurumuna yasal talep veya şikâyet bildirmek**	Kurum başlığı, gerekçeli metin, tarih, imza, adres
Edebi Mektup	Sanat ve fikir tartışmalarını paylaşmak	**Dönemin edebi anlayışını yansıtan samimi üslup**

8 SIRALAMA

Klasik bir Karagöz metninin yapısal bölümlerini perde akış sırasına göre diziniz.

KARAGÖZ OYUNU PERDE AKIŞ SIRASI

1. Giriş	2. Atışma	3. Olay	4. Bitiş
Mukaddime	Muhavere	Fasıl	Kapanış

2 Muhavere: Karagöz ile Hacivat'ın söz oyunlarıyla atışması
3 Fasıl: Oyuna diğer tiplerin katıldığı asıl konunun işlenmesi
4 Bitiş: Kusurlar için af dilenip bir sonraki oyunun duyurulması
1 Mukaddime: Hacivat'ın semai ve perde gazeliyle sahneye gelişi

9 EŞLEŞTİRME

Sol sütundaki metin türlerini sağ sütundaki karakteristik hitap / açılış ifadeleriyle eşleştiriniz.

METİN TÜRLERİ VE KARAKTERİSTİK HİTAPLAR

Özel Mektup	Dilekçe	Gölge Oyunu	Edebi Mektup
Sevgili Kardeşim	Makam Başlığı	Hay Hak! Medet!	Aziz Dostum

c 1. Özel mektup
d 2. Resmi dilekçe
b 3. Karagöz (Perde gazeli)
a 4. Edebi mektup

a) Aziz ve muhterem edebiyatçı dostum...
b) Hay Hak! Yar bana bir eğlence medet!..
c) Sevgili kardeşim, canım dostum...
d) Kadıköy Anadolu Lisesi Müdürlüğüne...

10 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki dilekçe planını inceleyen bir öğrenci, 'Tarih ve imzanın metnin sağ alt kısmında, adresin ise sol altta yer aldığını' belirlemiştir. Bu düzenle ilgili hangisi doğrudur?

RESMİ DİLEKÇE YERLEŞİM ŞABLONU

Kurum Başlığı (Üst Orta)
Gerekçeli Metin (Gövde)
Arz ederim / Saygılarımla

Alt Yerleşim Düzeni
Sağ Alt: Tarih ve İmza
Sol Alt: İletişim Adresi

A) Dilekçe yazım kurallarına aykırı hatalı bir yerleşimdir.
B) Resmi dilekçe standartlarına ve kurallarına tam uygundur.
C) Tarih mutlaka metnin sol üst köşesinde kurumun üzerinde olmalıdır.
D) Dilekçelerde imza bulunması zorunlu bir kural değildir.

11 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Metin türleri ve okuma yönetimine ilişkin yargıları Doğru (D) veya Yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

	D	Y
Karagöz metinleri yazılı bir metne harfiyen bağlı kalınarak oynanır, doğaçlama yapılamaz.	☐	☑
Mektupta anlatım hitap edilen kişinin yakınlık derecesine göre samimi veya mesafeli olabilir.	☑	☐
Dilekçede talep kısa, açık ve gerekçeli bir dille ifade edilir; gereksiz süslere girilmez.	☑	☐
Karagöz'ün dili halk ağzıyken Hacivat medrese eğitimi görmüş süslü dille konuşur.	☑	☐

12 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarındaki kavramları kutulara yazınız. Numaralı kutulardaki harflerle şifre kavramı bulunuz.

ŞİFRE KAVRAMI BULMA KUTULARI

1. Harf	2. Harf	3. Harf	4. Harf	5. Harf
P	E	R	D	E

Karagöz tasvirlerinin arkadan ışıkla yansıtıldığı beyaz sahne — P E R D E
Yazarın duygu ve düşüncelerini yansıttığı edebi ürün — E S E R
Dilekçe türünün tabi olduğu kurallı ve ciddi anlatım biçimi — R E S M İ
Vatandaşların resmi kurumlara isteklerini ilettiği yasal yazı — D İ L E K Ç E
Tiyatro ve gölge oyununda sahnelenen hareket ve olay akışı — E Y L E M

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:
PERDE

derskutusu.com · © Ders Kutusu · Tüm hakları saklıdır.